

## Gemeenteraad

Vergadering van 14 februari 2023  
Bedrijfsvoering - Informatievoorziening en  
automatisering

---

### **2023\_RAAD\_00002 Raadsvoorstel over onderzoek inzake "de rol van rechtsvoorgangers Steenwijkerland inzake onteigening Joodse eigendommen tijdens en na WOII"**

#### **Overlegd met**

Dagmar Burgers, Johannes Terpstra

#### **Portefeuillehouder**

J.H. Bats

#### **Samenvatting**

De stichting IJsselacademie heeft onafhankelijk onderzoek uitgevoerd naar de rol van rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland inzake de onteigening van Joods eigendom tijdens en na WOII. Het onderzoeksrapport is opgeleverd. De raad wordt voorgesteld kennis te nemen van het onderzoeksrapport.

## **Beschrijving**

---

### **Inleiding**

In opdracht van de gemeente Steenwijkerland heeft de stichting IJsselacademie onafhankelijk onderzoek gedaan. Voor de beschrijving van de uitkomsten wordt verwezen naar het onderzoeksrapport. Kort samengevat zijn de drie onderzoeksvragen als volgt beantwoord:

1. Welke betrokkenheid hebben de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland als publiekrechtelijk rechtspersoon gehad bij de onteigening van onroerende goederen, inboedel en bedrijven van Joodse inwoners door de Duitse bezetter tijdens WOII?

De rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland hebben tijdens de oorlog geen aankopen gedaan van woningen van Joodse eigenaren. Zij hebben, voor zover zij Joodse inwoners hadden, wel het door de bezetter in werking gezette proces van onteigening, roof en verkoop gefaciliteerd in de vorm van verschaffing van informatie en ontruiming en opslag van de inboedel van woningen en bedrijven. De gemeentediensten en politie assisteerden bij de onteigening en ontruiming van Joodse panden. Daarmee voldeed de gemeente aan de door de Duitsers opgelegde verplichtingen.

De gemeenten stelden zich in de persoon van hun burgemeesters tegenover hun Joodse inwoners over het algemeen formeel en zakelijk op, en deden geen extra (zichtbare) inspanningen om de anti-Joodse maatregelen te verzachten of te verhinderen.

2. Welke betrokkenheid is er geweest na 1945 van de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland als publiekrechtelijk rechtspersoon bij de onteigende onroerende goederen, inboedel en bedrijven van Joodse inwoners en hoe is er met deze eigendommen omgegaan?

De rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland hadden, net als in de rest van Nederland, weinig aandacht voor de specifieke problemen van Joodse overlevenden van de oorlog. De gemeenten waren niet betrokken bij het rechtsherstel, wat volgens landelijke wetgeving was geregeld. Wel is duidelijk dat, met uitzondering van één adres, bij vrijwel alle tijdens de oorlog verkochte Joodse panden rechtsherstel heeft plaatsgevonden volgens de daarvoor geëigende procedure. Soms kon het jaren duren voordat het rechtsherstel was afgerond.

De gemeenten Steenwijk en Blokzijl stelden zich na de oorlog formeel en zakelijk op richting hun Joodse inwoners en nabestaanden. Er zijn geen voorbeelden bekend dat ze op eigen initiatief moeite

deden om zicht te krijgen op het lot van hun Joodse inwoners. De opslag en teruggave van Joods meubilair en huisraad verliepen onder verantwoordelijkheid van de gemeente rommelig en onder te weinig toezicht, waardoor een deel van de goederen was verdwenen of werd ontvreemd. Gemeenten gaven meer prioriteit aan het oplossen van in hun ogen urgentere problemen als de heersende woningnood. In Steenwijk leverde die houding een uiterst pijnlijke plaatsing van een voormalig NSB-lid en oorlogskoper in een pand van de Joodse gemeente op, waarbij de gemeente zich anders had kunnen opstellen. In Blokzijl zorgde die houding wat betreft het perceel Zuiderstraat 18 voor een voldongen feit in het nadeel van de erven De Horst. De gemeente handelde in deze kwestie op meerdere momenten onzorgvuldig, zodat deze situatie in ieder geval tot 2014 voortduurde. In dat jaar is, in opdracht van de woningstichting Wetland Wonen, een notariële akte van verjaring opgesteld om het perceel op naam van de woningstichting over te schrijven. Hierbij is het de vraag of er voldoende is gedaan om eventuele rechthebbenden van het perceel aan de Zuiderstraat te achterhalen. In het kader van dit onderzoek zijn rechtstreekse nabestaanden van de erven De Horst in beeld gekomen, die men in 2014 niet heeft gevonden. Om die reden is het aanbevolen dat de gemeente en de stichting Wetland Wonen de juistheid van deze verjaringsakte nog eens tegen het licht houden.

3. Is er na 1945 binnen de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland sprake geweest van inning van lokale belastingen, erfpachtcanon en andersoortige vorderingen over de oorlogsperiode bij Joodse eigenaren, hun erfgenamen of hun bewindvoerders en hoe is hiermee omgegaan?

In de gemeente Steenwijk heeft inderdaad inning van belastingen, erfpachtcanon, opstalrechten en grondrenten plaatsgevonden. Wat betreft de grondbelasting volgde de gemeente de lijn van de landelijke overheid. Gemeentebelastingen werden vaak meegenomen in de minnelijke schikkingen tussen de oorlogskopers en oorspronkelijke eigenaren. Hierdoor kwamen ze na de oorlog alsnog voor rekening van de Joodse eigenaren, maar dit ging buiten de gemeente om. Uit de geraadpleegde bronnen komt niet naar voren dat de gemeente Steenwijk actief achterstallige straatbelasting van Joodse woningeigenaren inde. Het beeld van de geïnde erfpacht blijft op basis van het beschikbare bronmateriaal onoverzichtelijk. In sommige gevallen hebben er betalingen plaatsgevonden, maar de achterliggende beweegredenen van de gemeente om wel of niet tot inning over te gaan blijft onduidelijk, evenals de schaal waarop dit gebeurde. Voor zover uit de bronnen kon worden afgeleid werd er bij de inning van belastingen, erfpacht en opstalrecht geen onderscheid gemaakt tussen Joden en niet-Joden en waren er op individuele basis geen uitzonderingen.

Alles bijeengenomen wordt geconcludeerd dat de houding van de rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland over het algemeen vergelijkbaar was met die van gemeenten in de rest van Nederland. De gemeentebesturen ondersteunden niet proactief bij anti-Joodse maatregelen, uitzonderingen daargelaten, maar ze protesteerden ook niet tegen de uitvoering ervan. Bij de formeel uitgevoerde beslissingen en maatregelen tijdens en na de bezetting was tegelijkertijd weinig begrip en empathie voor de specifieke Joodse situatie te vinden.

Het onderzoek is begeleid door twee nazaten van Joodse Steenwijkers in de vorm van een klankbordgroep.

### **Gewenst resultaat**

Het onafhankelijke onderzoek geeft een duidelijk beeld van de opstelling van voorgangers van de gemeente Steenwijkerland tijdens en na WOII. Het onderzoek wil daarmee recht doen aan gevoelens van rechtvaardigheid en afhechting van nabestaanden van Joodse inwoners.

### **Argumenten**

Het rapport wordt ter kennisname aangeboden aan de raad. Dit betekent dat het rapport geagendeerd wordt voor een raadsbespreking. Hiermee krijgt de raad de gelegenheid om actief stil te staan bij de uitkomsten.

### **Kanttekeningen en risico's**

-

### **Duurzaamheid en social return**

-

**Financiële toelichting**

-

**Communicatie en participatie**

In een persbericht heeft het college gecommuniceerd over de uitkomsten van het onderzoek. Het onderzoeksrapport is voor iedereen te lezen op de gemeentelijke website. Betrokkenen bij het onderzoek zijn voorafgaand aan de publicatie persoonlijk geïnformeerd.

**Uitvoering en planning**

-

**Is het besluit openbaar?**

Ja

**Besluit**

---

Het college legt het volgende voor aan de gemeenteraad:

Kennis te nemen van het rapport "Roof en rechtsherstel van Joods (on)roerend goed in de gemeente Steenwijkerland tijdens en na de Tweede Wereldoorlog" d.d. 13 december 2022.